

A KE-FAB TITKOS TÁRSASÁGA (NEM HAGYOMÁNYOS HAGYOMÁNYŐRZÉS)

TURÓCZI ILDIKÓ

„Akkor érz hozzá, ha visszajössz halálom óráján.”
„A csend. Ez, ami változott. Ezelőtt csendben ültünk,
most mindenki zajong, így nem hallani a szellemek hangját.”

Agatha Ndum A.Mussa Ntong

Északnyugat-Kamerun törzsi királyságában, Esuban vagyunk. Egy olyan közösségben, ahol a törzsi hagyományok, társaságok, hiedelmek és hitek, bár jelen vannak a mindennapokban, és szerepüket megőrizték a kereszténység tér- és hithódítása ideje alatt is, most halványulni látszanak.

A törzs létét, identitását meghatározó rítusok, titkokat őrző szakrális helyek (lásd: törzsi királyok, Fonok, temetkezési helye, a bambuszház, meddőséget kúráló kigyóház, stb.) szimbólumai vannak eltűnőben, a Vének által is feledőben.

Ha Esut ellenség támadja – tartja a hagyomány – a Ke-fab asszonyai mezelenre vetkőznek, és egymás mellé, a támadók útjába ülnek, hangot nem hallatnak, rendkívüli tulajdonságaik révén a szellemvilággal kommunikálnak, a nagy ősök szellemeinek segítségét kérik. A szájhagyomány szerint a beavatott asszonyok spirituális ereje, ennek kisugárzása, nem egyszer vette elejét venni törzsi háborúknak, villongásoknak.

Mi a Ke-fab?

A Ke-fab (Ufab) Esu asszonyainak titkos spirituális társasága. Tagja lehet az, aki eleget téve a feltételeknek (legyen a törzs szülöttje, törzsön belül házasodjék és szüljön legalább egy gyermeket) beavatását kéri, de tag lehet felkérés vagy utódlás révén is. A beavatás rítusa minden esetben azonos.

A Ke-fab asszonyai bölcsességükről és szellemi erejükről híresek. Többnyire idősek, legfiatalabb tagjuk is több mint hatvan éves, bár években kifejezett életkorról nehéz beszélni Esuban, ahol az életkort nem tekintették/nem tekintik fontos tényezőnek az ember életében, a születés dátumát sem rögzíti írás vagy emlékezet. A társaság száz év körüli elnöke, tiszta észjárása és bölcs tanácsai miatt általános tiszteletnek örvend. Hosszú élete, szellemi ereje és bölcsessége olyan adomány, ami keveseknek adatik meg, és istenek áldását, védnökségét jelenti; a nagy ősök szel-

lemei közvetítenek általa – tartja nem csupán a köznép, de Esu Fonja is, aki gyakran kéreti palotájába, hogy döntéseit véleményeztesse, nehéz helyzetekben tanácsát kérje.

Agatha Ndum sokadik feleségként került a férje udvarába. Erős, munkára termett, vidám és okos teremtés volt, feleségként a legfiatalabb. Jellembeli jó tulajdonságai miatt férje első felesége, aki a Ke-fab tagja volt, halála előtt utódjának választotta és beavatását kérte a társaságtól. A beavatás megtörtént, Agatha Ndum a bölcs döntéseiről híres férfiú, A-Mussa Ntong nevét választotta. A névváltás fontos volt, mert a beavatás egy új küldetés kezdetét jelentette, egy új életformáét, valamint új tulajdonságok, erények megszerzésének és elsajátításának igényét, óhaját is.

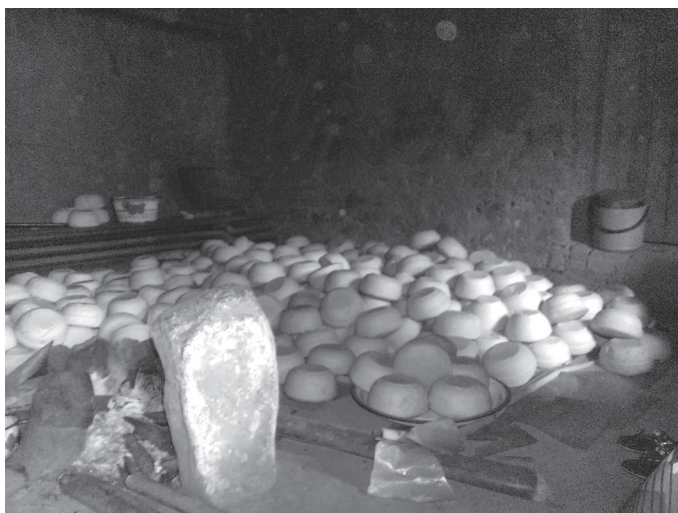
„A Ke-fab (Ufab) Esu asszonyainak titkos spirituális társasága. Tagja lehet az, aki eleget téve a feltételeknek (legyen a törzs szülőttje, törzsen belül házasodjék és szüljön legalább egy gyermeket) beavatását kéri, de tag lehet felkérés vagy utódlás révén is. A beavatás rítusa minden esetben azonos.”

A beavatás

A titkos társaságokba való kétlépcsős beavatás jelentős anyagi háttérrel feltételez a beavatásra váró személytől. Az előkészületekben mind az asszony, mind a férj családja részt vesz.

Első körben (Kesamih) a beavatandó asszony anyja (vagy más anyai ági női rokon) felkeresi a társaság elnökét, jelzi a szándékot, és ha ez elfogadtatik, akkor az anyai ági rokon asszonyok összeadakoznak, gyűjtenek egy nagy kosár kukoricát. Amikor a kosár megtelik, férje rokon-asszonyai érkeznek, bizonyítják, hogy a kosár tele van, örvendeznek neki, énekekkel-táncokkal körbejárják a települést, ezzel tudatva az örömhírt, hogy a Ke-fab társasága új taggal szaporodik. Ez már a beavatási ceremónia kezdetét jelenti. A beavatandónak megmutatják azt a Ke-fab házat, ahol majd sor kerül a beavatásra (ez lehet bármelyik tag lakóháza), és eldöntik az esemény napját. A beavatandót a továbbiakban is anyai asszonytársai segítik, az összegyűjtött kukoricából fufu-cipókat és kukoricásört főznek, a cipókat a ház földjére helyezett banánfa-levelekre rakják, egusi-levest (darált tökmag alapú, krémes állagú étel), paradicsommártásos vadhúst készítenek. A Ke-fab társaság erre kijelölt tagja a néhány órányira levő bozótba vándorol, hogy a beavatáshoz szükséges füveket összegyűjtse. A pálmabor beszerzése a férj dolga.

A beavatás rítusa a következőképpen zajlik: bár az eseményre összegyűlnek mind az asszony, mind a férj családjának asszonyai, a beavatás szertartásán csak a társaság tagjai vehetnek részt. A beavatandó félig meztelenül, mezítláb, behunyt szemmel áll a beavató előtt, elfogadja, megrágja és lenyeli az összegyűjtött füvekből készült félnyers főzetet, meghallgatja a varázsigés ráolvasást, majd a beavató titkos-szent tárgyval érinti testének több részét. A pálmaborból egy calabash-nyi (tökből készült ivó-alkalmatosság) adagot előbb a földre, aztán a beavatott kezére

▲ *Fu-fu cipók, előtérben a háromköves tűzhely, amelynek negyedik köve a mesterkő (jelentős eseményekkor használt óriásüst elhelyezésére szolgál) - A szerző felvételei.*

loccsantanak, majd a calabash-t újból megmerítik, a beavató asszonynak nyújtják, aki kortyol belőle, majd az edényt a beavatottnak adja, hogy tartalmát kiigya, ezáltal befejezván a beavatás első felvonását. Ezt követően az összegyűlték esznek-isznak, majd a megmaradt fufu-cipókat és sört a férj családjának asszonyai egymás között elosztják és hazaviszik. Az előkészületekben, majd a beavatás örömnéplésében gyakran a környék idős, tapasztalt tagjai is részt vesznek. Minél több étel-ital kerül terítékre, minél többet fogyasztanak a jelenlevők, annál „erősebb” a beavatandó. Az erős jelző jelentése ebben az összefüggésben: munkára termett, támogató, jó családból származó, aki munkájával és családjá segítségével képes összegyűjteni egy nagy kosár kukoricát, tud annyi fufut készíteni, hogy mindenkinek jusson belőle, azaz képes nagy családot eltartani, sok gyereket felnevelni, tud jókat és finomakat főzni, amit mindenki élvezettel fogyaszt.

A társaság szerepe most csak a befogadásra való rábólintás: a beavatott még nem teljes jogú tag, még nem vehet részt a találkozásokon és beszélgetéseken, nem vehet részt a Ke-fab hagyományos táncában (Nchong), de közlőről figyelheti azt.

A beavatás folytatása (Ufab) nagy anyagi áldozattal jár, a hozzávalókat (9 korsó pálmabor, annyi kukorica, amennyiből nagy adag fufut és sört lehet készíteni, több tíz liter pálmaolaj, egy nagy disznó) néha hónapokig gyűjtik. Ezúttal meghívják a társaság összes tagját, akik hagyományos viseletben érkeznek a beavatás helyszínére; a beavatott személy új nevet választ vagy kap, ez lesz a Ke-fab neve, majd a meghívottak helyet foglalnak és megkezdődik az evés-ivás, ének, tánc. A tetemes mennyiségű, erre a célra szánt fufu-cipót, pálmaolajat, sört vagy bort a tagok elosztják egymást közt; ha valamelyik tag betegség, öregség, mozgásképtelenség vagy bármilyen ok miatt nem tud eljönni, a neki járó részért küld valakit. Az esemény az

Agatha Ndum, fején az ágakból font Utsi Ke-Fab

egész közösségnek élmény, puska lövések dörrennek, a beavatott a társaság teljes jogú tagjává válik, találkozósaikon részt vehet, a későbbi eseményekre készített javakból egyenrangú társként részesülhet.

Agatha Ndum beavatási ünnepe két napig tartott. Jelen volt a Ke-fab összes tagja, a törzs bölcsei, a kiválasztott férfi, A-Mussa Ntong, akinek nevét fel szándékozott venni. Az első napon Agatha Ndum fején ágakból font koszorúval (Utsi Ke-fab) ment a jeles férfit a beavatás színhelyére invitálni, ennek szertartása belenyúlt az éjbe. Második nap földre terített vásznon, mezítláb sétált be az

Mama Table, a legidősebb anyakirálynő

ágakkal díszített, étellel-itallal telerakott házba, majd azt körbejárva, onnan kísértálva köszöntötte a jeles férfiút, akinek nevével együtt a tulajdonságait is felvette. És mert erős asszony volt ő, aki amellet (vagy talán amiatt), hogy az említett tulajdonságokkal rendelkezett, férjének kedvelt felesége is volt (a bor és hús beszerzése a férj feladata), évek múltán a meghívást megismételte.

A beavatott a föld szellemeinek áldását és védelmét élvezi, a társaság tagjai hosszú életet élnek, elméjük tisztaságát megőrzik, tanácsaikra hallgat a közösség, spirituális erejük rendkívüli. A szellem-erő mellett nem kevésbé fontosak a felvett név által kapott jellembeli jó és hasznos tulajdonságok, amikhez – a fentiekből következtethetően – közösségi erő, támogató, befogadóképz háttér is társul.

Rendhagyó beavatás

A beavatás említett feltételeiből kiderül, hogy a társaság tagja nem lehet más törzsből való, és idegen törzsből való férje sem lehet. Agatha Ndum A-Mussa Ntong viszont engem választott utódjának a Ke-fab titkos női társaságában.

Megtisztelő óhaja meglepett. Szültem gyereket, de nem vagyok törzsed tagja, férjet sem választottam Esuból magamnak; ha utódod leszek, ez nem mond ellent a hagyománynak? – kérdeztem nem kis kíváncsisággal.

Változnak az idők, válaszolta: a Ke-fab tagjai már nem ülnek csendben, amikor találkoznak, mindenki össze-vissza beszél, így nem is hallhatják a szellem-üzenetet,

A nagy eseményre összegyűlnek

a csend összetartó erejét sem érzékelhetik. A 42 tagból 24 maradt csak, titkokat alig van kire rábizni. Nem született itt, de sokat tettél a törzsemért. És vissza kell jönnöd, hogy halálom óráján itt legyél. A változást a fehér ember okozza, és az én népem azt hiszi, hogy jobb lesz neki, ha a fehér ember országának kultúrája szerint él. Az te fehér bőröd viszont nem okoz akadályt, mert elfogadtad a törzs szabályait, egészítette ki.

Az ECUDA-napokon (Esu Cultural and Development Association) szinte minden titkos társaság képviseltette magát, a Ke-fab tagok viszont nem táncolták el hagyományos táncukat. Mi ennek az oka? – kérdeztem.

Mert a Ke-fab táncát (Nchong) csak beavatottak láthatják, a többiekre balszerencsét hoz. Másrészt pedig a Ke-fab táncosok csak két alkalommal mutatják magukat: az új Fon beavatásakor, amikor az újonnan megválasztott királlyal végigtáncolják Esu összes hagyományos negyedét, és amikor Ke-fab tag szelleme távozik a földi világból.

Agatha Ndum szavait sokáig mérlegeltem, aztán a beavatás mellett döntöttem.

Sajátságos helyzetemből adódóan nem tehettem eleget a Ke-fab feltételeinek, ugyanebből az okból adódóan a beavatásom rítusa is eltért a hagyományostól.

Az alapanyagok beszerzésében (20 liter pálmabor, 5 liter pálmaolaj, 1 tál só, vadhús), a hagyományos ételek, italok elkészítésében Agatha Ndum asszony családjának asszonyai segítettek. Tőlük kaptam a fufuhoz szükséges kukoricát is. Mert a törzsi nyelvet nem érttem, az idős asszony hasonló korú lánya, aki szintén átesett a beavatás első szakaszán, velem tartott és tolmácsolta a teendőket. A házba behunyt szemmel, mezítláb léptem. A beavatást végző asszony előtt megálltam, ő pedig kezében a szent tárggyal, a kétágú fémharanggal, ősi kántálásba kezdett. Szájamba félnyers fükeveréket tettem, azt összerágtam, lenyeltem. Az inkantáció folytatódott, előbb az asszonnal szemben, majd neki háttal álltam, ő a kétágú fémharangot több helyen hozzám érintette, végezetül erős nyomást gyakorolt a derekamra velem, majd felszólított, hogy jobb lábbal teljes erőmből dobbantsak. Utána kinyithattam a szemem. Mit látsz itt? – kérdezte a kétágú fémharangra mutatva. Egy hiteles tárgy, válaszoltam törzsi nyelven. A beavatást végző asszony ekkor Agatha Ndum (a Ke-fab találkozásokkor használt) szent calabash-át megtöltötte pálmaborral, a bort a szellemeknek felkínálva, áldásukat kérve földre loccsantotta. A második calabashnyi bort Agatha Ndum-nak nyújtotta, aki, miután ivott belőle, a kezembe adta, hogy tartalmát kiigyam. Ez volt jelképe és bizonyítéka, nyomatéka annak, hogy általa, az ő családjához tartozva, értem felelősséget vállalva leszek a társaság tagja. Az elkészített ételből (egussi-leves, fufu, mártásos vadhús) kóstoltam, az ének és tánc elmaradt. Csak akkor érints, ha visszajössz! – mondta, amikor búcsúzáskor át akartam ölelni.

Beavatást követő gondolatok

Agatha Ndum A-Mussa Ntong döntése, hogy legyek utódja a Ke-fab titkos társaságában, több szinten ellentmond a hagyományok által diktált formai követelményeknek, látszólag sértve azokat.

^ Óriásxilofon

Fehér bőröm, másféle kultúrák csak azok után válhattak elfogadottá, miután részt vettem mindennapjaikban, szertartásaikon (gyógyító rítusok, temetések), érdeklődést mutattam hagyományaik iránt és önként vállaltam segítő munkát. Részben a kölcsönös meg- és ráfigyelés eredményezte a tagsági felkérést, másrészt annak óhaja és feladata, hogy hagyományaikról írjak, majd írott formában megőrzésre visszajuttassam.

Rendhagyó beavatásomhoz a Ke-fab tagok beleegyezése és elfogadása kellett, a Fon jóváhagyására bár nem volt szükség, az eseményt, hagyományhagyó volta miatt vele tudatni kellett.

Az „erős asszony” jelzöt, bár tudomásom mindvégig nem volt róla, munkám és hagyománykutató tevékenységem miatt kaptam; a törzsi nyelv megtanulásának igyekezete, a kimerítő, meleg vagy éppen esős napok szívós viselése, a szomszédos törzsek meglátogatása, a hosszú és fárasztó gyaloglások, a külső, háromköves tűzhely használata, a körülmények (víz- és áramhiány) „természetes” elfogadása, a szobámban levő „állatvilággal” (egerek, csigák, gyíkok) való megbarátkozásom és nem utolsó sorban egy sürgősségi kórház megteremtése elismerésüket váltotta ki.

A beavatás, bár megtisztelő gesztus, van felelőssége: visszatérést feltételez, a beavatás második lépcsőjét, ősi hagyományok, szokások írott megőrzését. Ehhez kérte Esu-Föld isteneinek és szellemeinek áldását a Ke-fab.

Hogy mit jelent a titok, mitől titkos a társaság, mit jelent a szellemek üzenete, azt még nem tudom, csak sejtem; Agatha Ndum A-Mussa Ntong rendhagyó, de bölcs gondolata és szándéka, a Ke-fab létének és titkainak írott formában történő rögzítése, ezek egyike lehet. ☼

A szerzőről

orvos, önkéntes, író

About the Author

medical doctor (MD), volunteer, author

@

ituroczi@gmail.com

<http://kameruninaplo.wordpress.com>

English Abstract

The Ke-fab Secret Society (Untraditional Tradition)

In the Kingdom of North-West Region of Cameroon – Esu fondom – the most important women's secret society is called Ke-fab. The Ke-fab members are in possession of extraordinary spiritual power.

The field report presents not only the ways, conditions and stages of the ancient initiation rite in the Ke-fab society, but also one that is different from the traditional: the initiation of a white woman.

This unusual, untraditional tradition is presented at the request of the head of this secret society in order to preserve the memory of the Esu tribe's ancestral traditions.

A Publikon Kiadó által megjelentetett művek
Változó idők Kamerunban (2012)
Buen Camino – Jú utat! (2013)

Előkészületben
Kameruni napló (2014)

FEDEZZE FEL AFRIKÁT!

Kiscsoportos kalandtúrák ősszel és télen
Szenegálba és Ghánába, az Afrika
Tanulmányok visszatérő szerzőjével.

Ízelítőül: Száhel Fesztivál a Lompoul sivatagban; Szilveszter
Szenegálban; marabuk és misztikus szerzetesek; UNESCO
Világörökségi Helyszínek; séta elefántokkal a Mole Nemzeti
Parkban; vízesések és természeti látványosságok; fétispapok
és animisták; asante király ünnepség; szenegáli birkózók.

info@utazzafrikaba.hu
www.utazzafrikaba.hu

A VALÓDI ÉLMÉNYEK
AZ IGAZI AFRIKÁBAN

